

Soms kom je werk van een fotograaf tegen die je nog niet kende maar van wie de foto's je even de adem doen inhouden en waar je dan verder met bewondering naar kijkt. Dat overkwam mij toen ik werk zag van de Chinese fotograaf Fan Ho. Hij fotografeerde in Hong Kong in de vijftiger en zestiger jaren, won daar ook veel prijzen mee.

Veel van zijn werk is straatfotografie. Vooral veel in de ochtend en laat in de middag gemaakt. Als kind verhuisde hij van China naar Hong Kong. Hong Kong was toen nog een Aziatische stad met veel leven op straat, mensen, handel, verkeer, rook. De foto boven is ook vroeg op de dag gemaakt. De schaduw is lang en de manden met fruit zijn nog vol. Fan Ho wordt wel de Cartier Bresson van het oosten genoemd. Het juiste moment afwachten. Dus, wachten tot er iemand door het beeld loopt. Dat is een goed begin voor de blik. De moeder met kind loopt nog links, het begin van onze blikrichting. Mooi extra is de grote hoed. Echo van de parasols. Ze is ook de linker afbakening voor het centrum van de foto. De lichtere plek waar manden in het licht staan en de meeste marktkooplui. Beweging en licht en schaduw op de manden. Dat eindigt dan met de zittende rokende vrouw rechts. In het hele middegebied van links tot rechts gebeurt dus van alles. Daarboven de parasols. Tegendraads op de kijkrichting naar links allemaal net even anders neergezet. Het lijkt je blik te vertragen. Maar het is een mooie bovenkant die voorkomt dat het beeld bovenin naar achter wegvalt naar de gevels er achter. Totaal dus drie horizontale vlakken en een sterke verticaal, de vrouw met kind.

Zo'n sterk grafische vlakverdeling zit ook duidelijk in de twee foto's er onder. Licht en donker zijn hier min of meer gespiegeld links veel licht

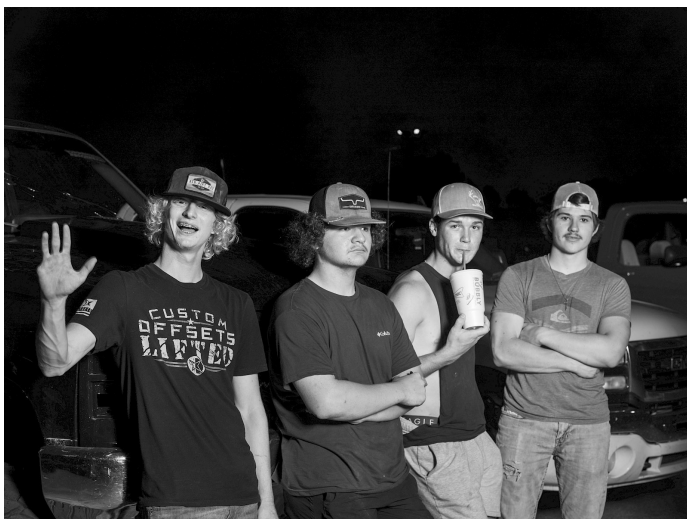

met een donkere jurk, rechts net anders om. Links de verticale lijn in grijs en de dunne witte band. Rechts de verlichte ramen boven elkaar aan de linkerkant. Links de sterke diagonaal over de muur. Rechts een minder sterke diagonaal van de ramen op de eerste verdieping.

Wel is het zo dat er bij de linker foto weinig toeval of het goede moment is geweest. Fan Ho deed veel aan een foto in de donkere kamer. De vrouw is een nichtje van de fotograaf en is daar speciaal gaan staan. De schaduw rechts was er niet. Die heeft hij in de donkere kamer er bij gemaakt. Dat was niet alleen voor het beeld, maar met de symbolische betekenis dat door het verstrijken van de tijd de schaduw opschuift en dat jeugd tijdelijk is.

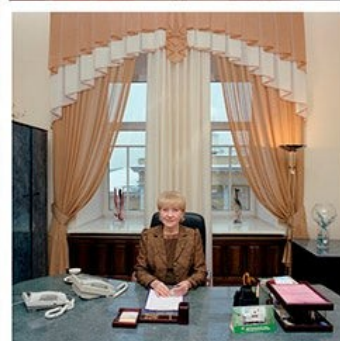
In 1987 was Hans van der Meer een jaar lang in Boedapest. Toen, zoals later zou blijken een grauwe stad net voor die Wende waarna alles anders zou worden. De foto's uit die tijd staan in zijn boek *Quirk of Fate*. Toeval. Bij de meeste foto's zie je wel wat er gebeurt, maar weet je niet wat er nou precies aan de hand is. De vrouw links staat met een notitieblok bij een weegschaal er loopt een slang naar binnen, of buiten want we zien het uiteinde niet. Zijn er met de weegschaal dingen gewogen die naar binnen werden gedragen of kwamen er zaken naar buiten die eerst gewogen moesten worden voor ze in een auto zijn geladen? Een toevallige gebeurtenis die meer vragen oproept dan beantwoord op de stoep van een verder nogal verlaten en grauwe stadsstraat. Een paar jaar later krijgt Hans van der Meer de opdracht foto's te maken van mensen aan het werk en dan productiewerk. De rechter foto is zoals de linker. Een persoon is alleen bezig met iets dat duidelijk lijkt maar ook vragen oproept. Wat doet hij met die fietsbanden? Zijn ze afgekeurd, retour gezonden, apart gehouden, is er een collega van wie de lege stoel is? Het is ook maar een moment, een onderdeel in een proces waar de man iets mee van doen heeft. Hij is een onderdeel van het grote geheel. De fietsbandenfabriek. Bij beide foto's geeft het plaatsen van de persoon in een grote tamelijk anonieme omgeving een gevoel van vervreemding. Als je meer foto's uit *Quirk of Fate* en het boek *Werk* naast elkaar bekijkt dan zie je de handtekening van Hans van der Meer rond 1990.

Een aantal jaren geleden reed Nederlandse fotograaf Robin de Puy door de VS op een motor en maakte foto's van degenen die ze tegenkwam. Ze is weer op pad, of geweest en zoekt nog steeds naar de Amerikaan. Wat maakt deze vijf of eigenlijk zes jongens tot Amerikanen? Ik denk eigenlijk niets als je naar de individuele gezichten en het groepje kijkt. Ook bij ons hebben 18 jarigen beugels. Linker foto linker jongen. Dragen ze T-shirts met opschriften of met een logo van een duurdur merk. Zoeken ze elkaar op bij de Mac. Ook bij ons als ze uit Middenmeer of de Achterhoek komen zijn ze zelfverzekerd en wat stoer en hebben ze armen waaraan je kan zien dat ze ook werken. En zo'n pet is bijna standaard. Dus als er iets is dan is het toch de omgeving. De dikke auto, waarschijnlijk een pick-up waar je mee om gaat of het een fiets is want je klimt er gewoon op. De ruimte die er achter lijkt te liggen. Een groot parkeerterrein. Dat geeft de ruimte die je doet denken aan landelijk Amerika en niet aan Nederland. Het zal rond een uur of negen zijn geweest. Zonsondergang. Weinig licht en daarom ingeflitst. Wel hoog op de gezichten gemikt want anders was de weerspiegeling op de motorkap er niet meer geweest. Dat je de jongen achter het stuur niet goed ziet komt omdat hij net achter de luchtverfrisser kerstboompjes zit die aan de achteruitkijkspiegel hangen.

Harold Feinstein, een jongen uit New York kreeg van zijn bovenbuurman die fotograaf was een Rolleiflex. Harold was 15 en ging er mee aan de gang. Bij hem in de buurt, veel op Coney Island. De foto links boven is een heel vroege foto van hem. Waarschijnlijk wel bijgesneden in de donkere kamer want het negatief formaat van Rolleiflex is vierkant. Maar dat is waarschijnlijk de bovenkant geweest want de foto is schuin omhoog genomen. Het meisje is scherp hoewel ze niet in het centrum staat. Het draaimolenpaard en het kind erop zijn onscherp, maar dat geeft ook direct aan dat de molen draait. In Coney Island kwamen alle bevolkingsgroepen uit New York. Het is een koude dag want het kind op de molen draagt een jas, muts op, wanten aan, nette schoenen. Kortom goed verzorgd. Het meisje is blootshoofds, gezicht smoezelig en heeft een nogal wantrouwende blik. Waarschijnlijk heeft zij geen geld voor een ritje, misschien zwerft ze gewoon wat rond. Kijkend maar niet mee kunnen doen. Harold had zelf ook geen gelukkige jeugd met een nogal gewelddadige vader. Dus op straat foto's maken was een ont-snapping. Veel van zijn Coney Island foto's zijn vrolijk. Mensen op hun vrije dag. Maar op de kinderfoto's is vaak melancholie, droefheid, waakzaamheid, onder de oppervlakte. De foto als spiegel van de fotograaf.

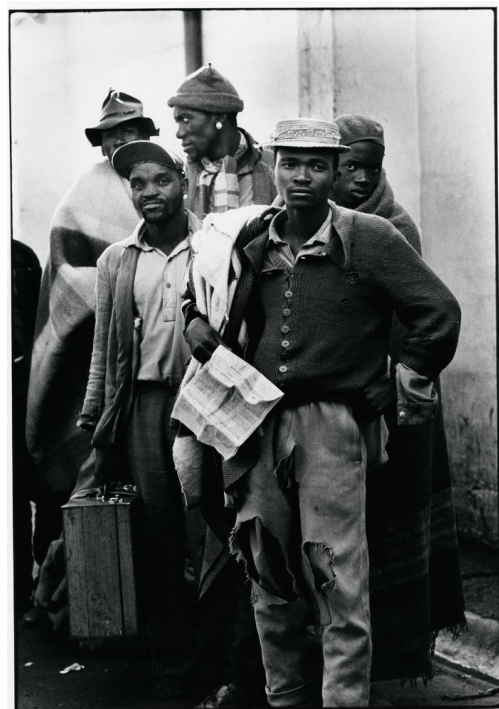
Jan Banning heeft in een aantal landen steeds de zelfde foto gemaakt. Ambtenaren achter hun bureau. Eindeloze variatie op een thema met eindeloze inzichten. Linksonder het platteland. Geen V.S want de vlag ontbreekt, wel bereid tot overleg met de uitnodigende stoelen voor het bureau. De jachtgeweren zitten waarschijnlijk in de kast rechtsachter. Dat is anders rechtsboven. Verschanst achter vlag, twee beeldschermen, kaart met functie, uniform en kast met belangrijke documenten die achter glas moeten worden bewaard. De staat is de autoriteit. Dan oogt rechtsonder een stuk vriendelijker, maar met die gordijnen lijkt het of ze als een majesteit onder een baldakijn op een troon zit. Dan is haar wil toch wet. Het vriendelijkst is de Zuid Amerikaan linksboven. Maar ik denk dat hij een soort secretaris is naar een hogere macht via de deur links. Bezoekers mogen wachten op de stoeltjes rechts tot ze via hem worden binnengeroepen. Vier keer hetzelfde vier keer een andere wereld.

In de kringloop vonden we het boekje Joden van Amsterdam voor €4.– Het bleek in Nederland antiquarisch €30.– waard te zijn en in de V.S werd er zelfs \$340.– voor gevraagd. Het is de eerste gepubliceerde reportage van Leonard Freed. Een van de groten uit de 20ste eeuw. Hij woonde in de 50er jaren in Amsterdam en fotografeerde het joodse leven en het leven van de Amsterdamse joden die hun leven weer oppikten. Dus, dagelijks leven, feesten, werk, Synagoge, gezin, jeugd, ouderen, in een informele stijl. Zo zie je rechtsboven de marktkoopman op het Waterlooplein met ongetwijfeld een Rembrandt voor weinig, bejaarden in Beth Shalom, een koshere broodjeszaak. De straatnaamborden op de omslag als symbool voor de verwevenheid en geschiedenis met Amsterdam. In 2015 waren de foto's uit de erfenis van Freed weer boven water gekomen. Er was een expositie in het Joods Historisch en een boek van de zelfde foto's en meer. Op die nieuwe uitgave stond de foto links op het omslag. Een knappe jonge Joodse vrouw op een feest in 1956. Deze foto komt in het oorspronkelijke boekje niet voor. Waarom niet? Er was geen opdrachtgever of redactie die er tegen kon zijn. Door Freed's manier van werken, snel, zonder flits zijn niet alle foto's technisch perfect en hier mankeert niets aan. Haar gezicht is scherp, Ze staat los van anderen, vooral met haar gezicht en ze heeft precies die iets gebogen lijn die je ook veel bij modefoto's ziet. Maar misschien was dat het wel. Teveel de indruk dat het geposeerd is en daardoor te weinig spontaan voor de eerste keuze in 1958.

Foto's kunnen lang actueel zijn. Er is niet te zien wanneer de foto's links zijn gemaakt, maar het is 1995 in Atlanta U.S.A. De kleding kan gisteren zijn gekocht. Bij de bovenste foto dacht ik. Ja, die gekke Amerikanen kopen maar raak met die geweren. Hoewel de manier waarop de man ze meesleept wel vreemd is. De tweede foto maakte het duidelijk. Het gaat juist om een inleveractie. Ergens op een parkeerterrein staat een stand met politie erbij en daar kan je je geweer afgeven. Waarschijnlijk is er niet zo lang geleden weer een slachtoffer gevallen waaraan iedereen die iets inlevert wordt herinnerd door de mooie grafkist. Kaartje erbij met de gegevens van de gever. Boven de kist nog net een deel van de slogan van de actie. Ik heb het even opgezocht, maar HaugaBrooks is een begrafenisonderneming. Dat is dan weer heel Amerikaans. Hij sponsort "belangeloos" een kist voor deze actie. Met deze twee foto's is de context duidelijk. De tegenstelling tussen geweld, vuurwapens en onschuld is in de bovenste foto nog sterker door het kindje dat de fotograaf direct aankijkt. Dat de deelnemers gelijkgestemd zijn is goed te zien in de tweede foto waar de agent en de vrouw in gesprek zijn met een gespiegelde houding. Dat hoofden in beide foto's buiten beeld zijn maakt niets meer uit en zou misschien zelfs wat af kunnen leiden.

Vrijheid is een abstract begrip dat lastig in een beeld te vangen is. Als politiek statement misschien als demonstrerende mensen voor hun rechten op kunnen komen of symbolisch als iemand juichend in zijn blootje de zee in loopt. Maar hoe laat je het verder zien, of onvrijheid? Links is Zuid Afrika tijdens de apartheid. De mannen komen net aan vanuit hun thuisland voor een werkcontract in de mijnen. Het is koud want de achterste mannen dragen dekens. De kleding is armoedig. Zo armoedig dat de voorste man twee broeken over elkaar heen draagt al is de bovenste tot op de draad versleten. Het contract dat een bewijs is dat hij daar mag zijn al in de hand. De vier zichtbare gezichten hebben verschillende uitdrukkingen. Afwachtend, onderdanig, rechtsachter zelfs wat angstig en midden achter vragend. Bij elkaar is er heel weinig zelfvertrouwen. Ze schikken zich nu al in hun lot. De komende uren gaan ze door een molen van keuringen, registratie en het indelen voor een mijn. Gedepersonaliseerd zelfs geen eigen hoofddekseel meer.

De fotograaf Ernest Cole vluchtte uit Zuid Afrika. Zijn fotoboek

over de apartheid werd verboden. Hij kwam in de Verenigde Staten terecht. Daar is de foto rechts gemaakt. Het waren de 70er jaren. Formeel waren de rassenwetten afgeschaft. Zeker in de grote steden. Drie mannen tijdens hun lunchpauze. Relaxed, commentaar op de omgeving, een geintje. Niet onderdanig, maar de armen krachtig en zelfbewust op de knieën. Alle drie, dat geeft ook een mooi ritme aan de foto. De kleding is net als links eenvoudig, maar heel en ze dragen het naar eigen keus met mouwen naar beneden, korte mouwen en opgerold. En, de schoenen. Zo te zien veiligheidsschoenen, waarschijnlijk met stalen neuzen. Of hun werkgever er voor zorgt of dat ze ze zelf hebben aangeschaft weet je niet, maar er wordt voor ze gezorgd en op ze gepast. Ze hebben werk, ze hebben inkomen, ze worden gewaardeerd en kunnen zich zelfbewust bewegen. Ze hebben vrijheid en dat stralen ze met zijn drieën uit.

Het moet voor Ernest Cole een cultuurschok zijn geweest.

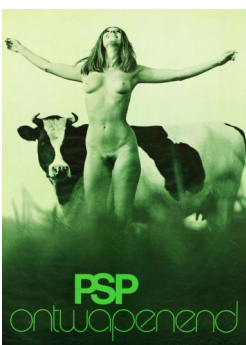

Toen ik het stukje schreef over de ambtenaren achter hun bureaus kreeg ik ineens een soort Deja Vu. In 2008 ging ik met mijn collegae teamleden een week naar Hongarije. Een vriend van mijn Hongaarse collega wilde daar een internationale school openen ergens op het platteland. Belangrijk was dan wel de toestemming van de burgemeester. We gingen daarheen en op bezoek op het gemeentehuis. Mijn collega en mijn team manager voerden het gesprek. Het bureautje mag dan klein zijn de dame is een forse autoriteit met duidelijk heel veel dossiers. De foto heeft niet de formele pose van de foto's hierboven, maar nog eens terugkijkend naar oudere foto's kan zomaar iets opleveren dat ineens meer is dan de snelle snapshot van toen.

Deze foto is gemaakt in Watergang een dorpje net boven Amsterdam. Stond in de Volkskrant. Het ging om het bord voor de verkiezingen. Langzamerhand een ouderwets bord met de losse deels over elkaar heen geplakte verkiezingsposters. Op veel plekken is het vervangen door een keurig bord waarop van te voren alle partijen netjes naast elkaar zijn geplaatst. De fotograaf Friso Spoelstra heeft een tijdje staan wachten en een aantal foto's gemaakt. Uiteindelijk werd het deze met de rode Porsche goed in beeld op de voorgrond. Geen bewegingsonscherpte dus een korte sluitertijd, waarschijnlijk een hoge ISO want ook de kerk ver weg is nog scherp dus een hoog diafragma. Voor het onderwerp was de auto niet nodig en een close up van het bord had ook duidelijk gemaakt dat het los geplakte affiches waren. Zonder de auto was de hele voorgrond een saai stuk straat geweest met een klein bordje in het midden. De donkere wolk begrenst mooi de bovenkant waardoor de aandacht in het midden ligt. Maar er is veel meer te zien. Er is weer context. Te beginnen met de Porsche. Knallend rood en de chauffeur is een man van middelbare

leeftijd met grijs haar. Een huis in het Noord Hollandse polderland boven Amsterdam is duur en deze man kan zich als mid-life crisis speeltje zo'n auto veroorloven. Het huis links is een klushuis. Ik heb nog op Streetview gekeken in 2020 stond het er net zo bij. De VW bus erfenis uit de vrije jaren zonder kinderen staat nog op de zelfde plek. De kinderen hebben een kamer gekregen boven de garage waar de Velux ramen in zijn gezet. Dus daar woont een jong gezin met wat beperktere financiële middelen. Waarschijnlijk rijdt de bewoner voor zijn werk in de witte bus achter de brievenbus. Dat zijn meestal niet de best betaalde banen. De brievenbus staat op de straathoek. Dat geeft aan dat er nog wel wat voorzieningen zijn in dit toch nog wel wat traditioneel ogende Noord Hollandse dorp met zijn dorpsstraatje dat wegloopt naar de kerk. Zo zijn de verschillende belangen waaraan wordt gedacht door verschillende politieke partijen rondom het bord met posters indirect in beeld gebracht. Wonen, werken, verkeer, voorzieningen, cultuur.

De houdbaarheid van verkiezingsposters is klein. Op die ene na uit 1971 die een deel van het collectieve geheugen is geworden. Een foto die toen veel stof deed opwaaien. Rechts het model Saskia Holleman. Ze is toch nog goed terecht gekomen. Ze wilde een theater en filmcarrière maar is uiteindelijk rechten gaan studeren en was dertig jaar lang rechter in Amsterdam.